

УДК: 159.92

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-1\(53\)-1595-1605](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-1(53)-1595-1605)

Бабчук Олена Григоріївна кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та педагогіки Одеського державного університету внутрішніх справ, м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0001-5712-909X>

Бабчук Микита Ігорович доктор філософії (PhD), спеціальності 053 психологія, старший викладач кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки Одеського національного економічного університету, м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0001-8725-799X>

ПОЛІГРАФ У ПСИХОЛОГІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ І ОБМЕЖЕНЬ

Анотація. У статті здійснено ґрунтовний і системний теоретичний аналіз поліграфа як психофізіологічного методу в контексті сучасної психологічної діагностики. Поліграф розглянуто не як автономний інструмент виявлення обману, а як складний засіб реєстрації психофізіологічних реакцій, що відображають рівень емоційного напруження, значущість стимулів та загальну активацію автономної нервової системи.

Детально проаналізовано наукові засади поліграфологічного дослідження, які ґрунтуються на фундаментальних положеннях психофізіології щодо взаємозв'язку емоційних переживань із вегетативними реакціями організму, а також окреслено місце поліграфа в структурі сучасної психологічної практики.

Поліграф розглядається як допоміжний інструмент у межах комплексної психологічної діагностики, що може доповнювати результати клінічного інтерв'ю, психометричного тестування та спостереження, але не замінювати їх. Значну увагу приділено аналізу обмежень поліграфологічного дослідження. Показано, що варіативність реакцій автономної нервової системи істотно ускладнює стандартизацію результатів і потребує високого рівня професійної підготовки спеціаліста.

Окремий акцент зроблено на етичних аспектах застосування поліграфа в психологічній практиці. Оцінка достовірності інформації, отриманої за допомогою поліграфа, вимагає критичного підходу та обов'язкової верифікації даних через інші джерела психологічної діагностики. Результати поліграфного тестування повинні розглядатися як частина ширшого діагностичного процесу, що включає якісний аналіз контексту, поведінкових проявів та психометричних показників. Надмірне покладання на поліграф як на єдине джерело достовірної інформації може призвести до хибних висновків і етичних порушень. Узагальнено, що ефективне та етично коректне застосування поліграфа можливе лише

за умови комплексного підходу, інтеграції цього методу з іншими психологічними засобами діагностики та чіткого усвідомлення меж інтерпретації отриманих даних.

Ключові слова: поліграф, поліграфологічне дослідження, психофізіологія, валідність, психологічна діагностика, емоційна реакція, оцінка достовірності інформації, обмеження методу, етика.

Babchuk Olena Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Psychology and Pedagogy, Odesa State University of Internal Affairs, Odesa, [https // orcid.org / 0000-0001-5712-909X](https://orcid.org/0000-0001-5712-909X)

Babchuk Mykyta doctor of philosophy (PhD), 053 psychology, senior lecturer of the Department of Language and Psychological and Pedagogical Training of the Odesa National University of Economics, Odesa, [https//orcid.org/0000-0001-8725-799X](https://orcid.org/0000-0001-8725-799X)

POLYGRAPH IN PSYCHOLOGY: THEORETICAL ANALYSIS OF POSSIBILITIES AND LIMITATIONS

Abstract. The article presents a thorough and systematic theoretical analysis of the polygraph as a psychophysiological method in the context of modern psychological diagnostics. The polygraph is considered not as an autonomous tool for detecting deception, but as a complex instrument for recording psychophysiological responses that reflect the level of emotional tension, the significance of stimuli, and the overall activation of the autonomic nervous system. The scientific foundations of polygraph examinations are analyzed in detail, based on fundamental principles of psychophysiology regarding the relationship between emotional experiences and vegetative reactions of the body. The article also outlines the role of the polygraph within the structure of contemporary psychological practice. The polygraph is viewed as a supplementary tool within the framework of comprehensive psychological diagnostics, capable of complementing the results of clinical interviews, psychometric testing, and observation, but not replacing them. Considerable attention is given to the analysis of the limitations of polygraph examinations. It is shown that the variability of autonomic nervous system responses significantly complicates the standardization of results and requires a high level of professional training from the specialist. Particular emphasis is placed on the ethical aspects of using the polygraph in psychological practice. The assessment of the reliability of information obtained through the polygraph requires a critical approach and mandatory verification of data through other sources of psychological diagnostics. The results of polygraph testing should be considered as part of a broader diagnostic process that includes a qualitative analysis of context, behavioral manifestations, and psychometric indicators. Excessive reliance on the polygraph as the sole source of reliable information may lead to erroneous conclusions

and ethical violations. It is concluded that the effective and ethically appropriate use of the polygraph is possible only under a comprehensive approach that integrates this method with other psychological diagnostic tools and involves a clear understanding of the limits of interpreting the obtained data.

Keywords: polygraph, polygraph examination, psychophysiology, validity, psychological diagnostics, emotional response, information reliability assessment, method limitations, ethics.

Постановка проблеми. У сучасній психологічній практиці спостерігається стійка тенденція до розширення використання об'єктивних методів оцінки психічних станів і поведінкових реакцій особистості, що зумовлено зростанням запиту на науково обґрунтовані та надійні діагностичні інструменти. В умовах підвищеної відповідальності за прийняття рішень у сфері безпеки, правосуддя та професійного відбору особливого значення набувають методи, здатні доповнити традиційні психологічні підходи кількісними показниками функціонального стану організму. Одним із таких методів є поліграфне дослідження, що ґрунтується на реєстрації змін фізіологічних показників у відповідь на психологічно значущі стимули. Поліграф широко застосовується у правоохоронній діяльності, системі національної безпеки, кадровому відборі, а також у судово-психологічній експертизі. Водночас, попри його практичну поширеність, статус поліграфа як науково обґрунтованого психологічного інструменту залишається предметом активних наукових дискусій. Суперечності пов'язані насамперед із проблемою інтерпретації отриманих результатів та межами їхньої достовірності в контексті психологічної діагностики.

Ключова проблема полягає в тому, що фізіологічні реакції, які реєструє поліграф, не мають прямого і однозначного зв'язку з феноменом обману. Підвищення рівня серцево-судинної активності, зміни дихального ритму або шкірно-гальванічної реакції можуть бути зумовлені широким спектром психічних чинників, серед яких тривога, страх помилки, очікування негативної оцінки, індивідуальні особливості нервової системи, попередній травматичний досвід або ситуативний стрес.

У результаті існує ризик помилкової інтерпретації психофізіологічних показників як доказу недостовірності інформації.

Зазначені обставини зумовлюють необхідність чіткого теоретичного осмислення можливостей і обмежень застосування поліграфа в психології. Відсутність єдиних науково визнаних стандартів використання цього методу, різний рівень професійної підготовки спеціалістів та складність етичних питань підвищують актуальність комплексного аналізу поліграфологічного дослідження як інструменту психологічної практики. Саме тому виникає потреба у системному теоретичному аналізі поліграфа, який дозволив би визначити його наукові межі, діагностичну доцільність і умови коректного застосування у сучасній психологічній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема застосування поліграфа в психології активно розглядається у працях вітчизняних і зарубіжних науковців у межах психофізіології, юридичної психології, психологічної діагностики та нейронаук. Значний внесок у теоретичне осмислення психофізіологічних основ поліграфного дослідження зробили О. Р. Лурія, О. М. Кокун, а також зарубіжні дослідники Н. Карлсон, А. Врій та Г. Бен-Шахар [1; 2; 4]. У їхніх працях наголошується, що поліграф не здатний безпосередньо фіксувати факт обману, а реєструє зміни фізіологічних показників, які відображають рівень емоційного збудження, напруги та значущості стимулу для особистості.

Так, О. Р. Лурія, розглядаючи взаємозв'язок психічних процесів і фізіологічних реакцій, підкреслював, що будь-яке емоційно насичене переживання супроводжується активацією вегетативної нервової системи, однак ці реакції не мають однозначної психологічної інтерпретації [1]. Подібної позиції дотримується О. М. Кокун, який зазначає, що психофізіологічні показники відображають загальний рівень стресової або емоційної активації, але не дозволяють робити прямі висновки щодо мотиваційного змісту поведінки або свідомого наміру обману [2].

У дослідженнях, присвячених психофізіологічним механізмам поліграфного тестування, особлива увага приділяється ролі автономної нервової системи, зокрема симпатичного її відділу. Н. Карлсон та М. Біркетт підкреслюють, що зміни серцево-судинної активності, дихального ритму та шкірно-гальванічної реакції є наслідком загальної мобілізації організму у відповідь на стрес або значущий стимул, але ці реакції можуть виникати за різних психологічних умов – страху, тривоги, сорому, очікування оцінювання або внутрішнього конфлікту [3]. Разом із тим значна частина дослідників звертає увагу на обмежену валідність поліграфологічного методу. А. Врій у своїх роботах зазначає, що точність поліграфного тестування істотно залежить від методики проведення, контексту дослідження, формулювання запитань та кваліфікації спеціаліста, який здійснює інтерпретацію результатів [4]. Подібної позиції дотримуються Г. Бен-Шахар та Е. Елаад, які у своїх емпіричних дослідженнях вказують на високу варіативність результатів поліграфного тестування та значний вплив індивідуально-психологічних характеристик обстежуваного, таких як рівень тривожності, емоційна лабільність, досвід стресових подій або здатність до саморегуляції [5].

Окремий напрям сучасних досліджень стосується етичних аспектів використання поліграфа в психологічній практиці. У документах Американської психологічної асоціації, а також у працях низки сучасних авторів наголошується на ризиках психологічного тиску на обстежуваного, можливості порушення принципів добровільності, інформованої згоди та конфіденційності [6]. Зазначається, що некоректне або примусове застосування поліграфа може не лише знизити достовірність результатів, а й завдати шкоди психічному стану особистості.

Аналіз сучасних наукових публікацій свідчить про відсутність єдиної позиції щодо поліграфа як психологічного інструменту. Більшість дослідників сходяться на думці, що поліграф може використовуватися лише як допоміжний метод у межах комплексного психологічного обстеження, за умови чіткого розуміння його теоретичних обмежень, методичних вимог і етичних стандартів професійної діяльності психолога.

Мета - теоретичний аналіз можливостей і обмежень поліграфа як психофізіологічного методу в системі психологічної діагностики.

Виклад основного матеріалу. Поліграф є складним технічним і психофізіологічним засобом, призначеним для одночасної реєстрації комплексу фізіологічних показників, що відображають функціональний стан організму людини у відповідь на психологічно значущі стимули. До основних параметрів, які фіксує поліграф, належать частота серцевих скорочень, показники артеріального тиску, характеристики дихання (частота, глибина, ритм), а також шкірно-гальванічна реакція, що відображає зміни електропровідності шкіри внаслідок потовиділення. Сукупність цих показників дозволяє отримати багатовимірну картину психофізіологічного реагування людини в ситуації підвищеного емоційного або когнітивного навантаження [1; 7; 8]. У психологічному контексті зазначені фізіологічні параметри розглядаються не як ізольовані величини, а як взаємопов'язані індикатори емоційного напруження, рівня активності автономної нервової системи та загальної психічної мобілізації організму. Відповідно до положень психофізіології, емоційно значущі стимули активують симпатичний відділ автономної нервової системи, що призводить до прискорення серцевої діяльності, підвищення артеріального тиску, змін дихального ритму та посилення шкірно-гальванічної реакції [1; 3; 9]. Такі реакції є еволюційно зумовленими механізмами підготовки організму до дії в умовах загрози або напруження.

Водночас важливо підкреслити, що зафіксовані поліграфом фізіологічні зміни не мають однозначного психологічного значення. Вони відображають загальний рівень активації нервової системи, але не дозволяють безпосередньо ідентифікувати причину цього збудження. Підвищення частоти серцевих скорочень або шкірно-гальванічної реакції може бути зумовлене не лише навмисним приховуванням інформації, але й страхом оцінювання, високою особистісною тривожністю, внутрішнім конфліктом, негативним попереднім досвідом, соматичним станом або навіть особливостями темпераменту [3; 8; 10]. З позицій сучасної психології поліграф фіксує насамперед емоційно-когнітивну значущість стимулу для конкретної особистості.

Реакції, які реєструються під час тестування, свідчать про те, що певна інформація має для обстежуваного підвищену психологічну важливість або викликає внутрішнє напруження.

Саме тому поліграфні дані потребують обережної інтерпретації та обов'язкового врахування індивідуально-психологічних особливостей людини,

її мотиваційного стану, рівня самоконтролю та актуального психоемоційного фону.

Крім того, поліграфне дослідження не є пасивною реєстрацією фізіологічних процесів, а відбувається у складній соціально-психологічній ситуації взаємодії між спеціалістом і обстежуваним. Очікування результату, усвідомлення контролю, напруженість ситуації тестування та характер поставлених запитань самі по собі можуть виступати потужними стресогенними чинниками, що впливають на фізіологічні показники. Це ще раз підкреслює, що поліграф слід розглядати не як «детектор брехні», а як інструмент фіксації психофізіологічних реакцій, які відображають складну взаємодію емоційних, когнітивних і ситуаційних факторів [2; 4; 9].

Теоретичною основою поліграфного дослідження є фундаментальні положення психофізіології та емоційної психології, згідно з якими емоційні переживання людини перебувають у тісному, системному взаємозв'язку з вегетативними реакціями організму. У межах цих наукових підходів емоції розглядаються не лише як суб'єктивні психічні стани, а як комплексні психофізіологічні процеси, що охоплюють когнітивні оцінки, мотиваційні тенденції та соматичні реакції. Саме вегетативні компоненти емоційного реагування забезпечують швидку мобілізацію організму у відповідь на значущі зовнішні або внутрішні стимули.

Емоційні переживання, особливо ті, що мають високу суб'єктивну значущість для особистості, супроводжуються активацією автономної нервової системи, насамперед її симпатичного відділу. Це проявляється у характерних змінах серцево-судинної діяльності, трансформації дихальних параметрів (зміни частоти, глибини та ритму дихання), а також у підвищенні електропровідності шкіри, що пов'язано з активацією потових залоз. Такі фізіологічні реакції є універсальними механізмами адаптації, спрямованими на підготовку організму до дії в умовах потенційної загрози, напруження або необхідності швидкого реагування.

У контексті поліграфного дослідження ці вегетативні реакції розглядаються як зовнішні, об'єктивно фіксовані кореляти внутрішніх емоційних і когнітивних процесів. Поліграф, реєструючи комплекс фізіологічних показників, дозволяє опосередковано оцінити рівень психоемоційної напруги, ступінь активації нервової системи та значущість певних стимулів для конкретної особистості. Водночас отримані дані не відображають безпосередньо змісту переживань або їх причин, а лише вказують на інтенсивність емоційного реагування [4; 8].

Згідно з концепціями, представленими у працях О. М. Кокуна, Н. Карлсона, П. Екмана та А. Варія, будь-який стимул, що має особистісну значущість, здатний викликати емоційний відгук незалежно від його моральної або поведінкової інтерпретації [2; 3; 4; 10]. У ситуації поліграфного тестування такими стимулами виступають запитання, які торкаються значущих подій,

внутрішніх переживань або соціально чутливих тем. Відповідно, організм реагує не на сам факт обману, а на психологічну важливість інформації та рівень внутрішньої напруги, що виникає у зв'язку з її актуалізацією.

Принципово важливо підкреслити, що вегетативні реакції, які реєструє поліграф, не є специфічними маркерами неправдивості. Аналогічні зміни фізіологічних параметрів можуть виникати у відповідь на широкий спектр психічних станів і процесів. Зокрема, підвищена серцева активність і шкірно-гальванічна реакція можуть бути зумовлені страхом помилки, очікуванням негативної оцінки, соціальною тривожністю, внутрішнім конфліктом між бажанням відповідати вимогам і потребою самозахисту, а також актуалізацією негативного або травматичного попереднього досвіду [3; 5; 9]. Крім того, інтенсивність і характер вегетативних реакцій значною мірою залежать від індивідуально-психологічних особливостей особистості, таких як рівень емоційної лабільності, тип нервової системи, здатність до саморегуляції та досвід подолання стресових ситуацій. У деяких випадках особи з високою тривожністю демонструють виражені фізіологічні реакції навіть за відсутності наміру приховувати інформацію, тоді як люди з високим рівнем самоконтролю можуть виявляти відносно стабільні показники навіть у ситуації психологічної напруги.

Серед можливостей використання поліграфа в психології доцільно виокремити його застосування передусім як допоміжного інструменту в межах комплексної психологічної діагностики. У цьому контексті поліграф може використовуватися для уточнення емоційної значущості певної інформації, виявлення рівня психоемоційної напруги та аналізу особливостей психофізіологічного реагування особистості в умовах стресу або підвищеного психологічного навантаження. Реєстрація вегетативних реакцій дозволяє отримати додаткові дані щодо інтенсивності емоційного відгуку на окремі стимули, що може бути корисним у роботі психолога під час оцінювання складних або конфліктних ситуацій.

Поліграфологічне дослідження може мати прикладне значення в юридичній психології, судово-психологічній експертизі, професійному відборі та консультуванні, зокрема у випадках, коли необхідно оцінити реакції людини на психологічно значущі теми або події. У таких ситуаціях поліграф не слугує джерелом остаточних висновків, а виконує функцію індикатора емоційної напруги, що потребує подальшого аналізу в поєднанні з іншими діагностичними методами. Як зазначається у літературних джерелах, поліграфологічні дані можуть підвищувати інформативність психологічного обстеження лише за умови їх інтеграції з результатами клінічного інтерв'ю та психометричних методик. Водночас у сучасній психологічній науці наголошується, що поліграф не може розглядатися як самостійний або універсальний метод психологічної діагностики. Його використання поза контекстом комплексного обстеження значно знижує наукову обґрунтованість отриманих результатів і створює ризик хибних інтерпретацій. Фізіологічні реакції, які реєструє поліграф, не мають

прямого причинно-наслідкового зв'язку з конкретними психологічними феноменами, зокрема з обманом або недостовірністю інформації.

З огляду на це поліграфологічне дослідження потребує обов'язкового поєднання з клінічним інтерв'ю, стандартизованим психологічним тестуванням, спостереженням за поведінкою та аналізом контексту ситуації. Лише інтеграція різних джерел психологічної інформації дозволяє зробити більш виважені та професійно обґрунтовані висновки щодо психічного стану, мотиваційних особливостей і емоційного реагування особистості. Таким чином, поліграф у психології доцільно розглядати не як інструмент верифікації істини, а як один із допоміжних засобів, що доповнює систему психологічної діагностики та розширює можливості інтерпретації психофізіологічних реакцій.

До основних обмежень поліграфологічного методу належить насамперед висока варіативність індивідуальних психофізіологічних реакцій. Люди суттєво відрізняються за типом нервової системи, рівнем емоційної лабільності, тривожності, здатністю до саморегуляції та особливостями реагування на стрес. У зв'язку з цим однакові стимули можуть викликати принципово різні фізіологічні реакції у різних осіб, що ускладнює стандартизацію результатів і знижує точність інтерпретації. Особи з підвищеною тривожністю або високою чутливістю до соціального оцінювання можуть демонструвати інтенсивні вегетативні реакції навіть за відсутності наміру приховувати інформацію, тоді як індивіди з високим рівнем самоконтролю або емоційної стриманості здатні демонструвати мінімальні фізіологічні зміни в умовах психологічного напруження [5].

Суттєвим обмеженням є також можливість свідомого або несвідомого контролю фізіологічних реакцій. Деякі обстежувані, маючи відповідний досвід або інструктаж, можуть застосовувати різні стратегії регуляції дихання, м'язового напруження чи уваги, що впливає на показники, які реєструє поліграф. Навіть без спеціальної підготовки людина може інтуїтивно змінювати власний психофізіологічний стан у відповідь на стресову ситуацію тестування, що створює додаткові труднощі для достовірної оцінки результатів. Важливим чинником, який обмежує використання поліграфа, є вплив медикаментозних засобів і соматичних станів. Прийом заспокійливих препаратів, антидепресантів, бета-блокаторів або інших фармакологічних засобів може істотно змінювати серцево-судинні, дихальні та шкірно-гальванічні показники. Крім того, хронічні захворювання, больові синдроми, втома, порушення сну або загальний фізичний стан обстежуваного здатні впливати на результати поліграфологічного дослідження, знижуючи його валідність і надійність [4; 8].

Окремою проблемою є суб'єктивність інтерпретації отриманих даних. Аналіз поліграфічних показників значною мірою залежить від професійної підготовки, досвіду та теоретичних орієнтацій спеціаліста, який проводить дослідження. Різні інтерпретатори можуть по-різному оцінювати одні й ті самі фізіологічні зміни, що підвищує ризик помилкових або упереджених висновків

[5]. Саме тому в науковій літературі наголошується на необхідності стандартизації процедур та критичного ставлення до результатів поліграфного тестування. Особливої уваги в контексті застосування поліграфа потребують етичні аспекти. Йдеться насамперед про дотримання принципів добровільності участі, інформованої згоди та конфіденційності отриманої інформації. Обстежуваний має бути повністю поінформований про мету, процедуру, можливі наслідки та обмеження поліграфологічного дослідження, а також мати право відмовитися від участі без негативних для себе наслідків [6]. Недотримання цих принципів може призвести до психологічного тиску, порушення прав особистості та зниження етичної легітимності результатів.

Крім того, на психолога покладається особлива професійна відповідальність за коректність застосування поліграфа та інтерпретацію отриманих даних. Використання поліграфних результатів як остаточного доказу або інструменту маніпуляції суперечить етичним нормам психологічної практики. У зв'язку з цим більшість дослідників підкреслює, що поліграф може застосовуватися лише в межах чітко визначених професійних стандартів, як допоміжний метод, який доповнює, але не замінює повноцінну психологічну діагностику [6].

Висновки. Проведений теоретичний аналіз засвідчує, що поліграф у психології є специфічним психофізіологічним інструментом, можливості якого ґрунтуються на фіксації змін вегетативних реакцій організму у відповідь на психологічно значущі стимули. Його застосування дозволяє отримати додаткову інформацію про рівень емоційної напруги, психічної активації та значущості певної інформації для особистості, що може бути корисним у межах комплексної психологічної діагностики. Водночас поліграф не може розглядатися як універсальний або самодостатній метод, здатний безпосередньо виявляти обман чи встановлювати достовірність повідомлюваної інформації.

Принципово важливим є усвідомлення того, що поліграф реєструє не сам факт неправдивості, а психофізіологічні кореляти емоційного реагування, які можуть бути зумовлені широким спектром психологічних чинників – тривогою, страхом оцінювання, внутрішнім конфліктом, попереднім негативним досвідом або індивідуальними особливостями нервової системи. Саме тому інтерпретація поліграфних даних потребує глибокого теоретичного розуміння психофізіологічних механізмів емоційного реагування та обов'язкового врахування контексту дослідження. Ефективність і доцільність використання поліграфа значною мірою залежать від кваліфікації спеціаліста, його професійної підготовки, дотримання методичних процедур і етичних стандартів психологічної діяльності. Поліграфологічне дослідження має проводитися виключно на засадах добровільності, інформованої згоди та поваги до прав і гідності обстежуваної особи. Порушення цих принципів не лише знижує наукову цінність результатів, а й створює ризик психологічної шкоди та професійної дискредитації методу.

Отже, поліграф у психології доцільно розглядати як допоміжний інструмент, який може підвищувати інформативність психологічного обстеження лише

за умови його інтеграції з клінічним інтерв'ю, психометричним тестуванням, спостереженням та аналізом індивідуально-психологічних особливостей особистості. Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на уточнення теоретичних меж застосування поліграфа, підвищення методологічної обґрунтованості його використання, а також на розробку чітких, етично виважених стандартів застосування поліграфологічного дослідження в сучасній психологічній практиці.

Література:

1. Кокун О. М. Психофізіологія стресу та адаптації особистості: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 264 с.
2. Кокун О. М., Лозінська Н. С. Психологія емоційних станів особистості: теорія і практика. Київ : Науковий світ, 2020. 312 с.
3. Carlson N. R., Birkett M. A. *Physiology of Behavior*. 13th ed. Boston : Pearson Education, 2021. 560 p.
4. Vrij A. *Detecting Lies and Deceit: Pitfalls and Opportunities*. 3rd ed. Chichester: Wiley, 2018. 470 p.
5. Ben-Shakhar G., Elaad E. The validity of psychophysiological detection of information with the polygraph: A meta-analytic review. *Journal of Applied Psychology*. 2003. Vol. 88(1). P. 131–151.
6. American Psychological Association. *Ethical Principles of Psychologists and Code of Conduct*. Washington, DC : APA, 2017. 28 p.
7. Stern R. M., Ray W. J., Quigley K. S. *Psychophysiological Recording*. 2nd ed. Oxford : Oxford University Press, 2001. 336 p.
8. Kleiner M. *Handbook of Polygraph Testing*. London: Academic Press, 2002. 360 p.
9. Cacioppo J. T., Tassinary L. G., Berntson G. G. *Handbook of Psychophysiology*. 4th ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2017. 1200 p.
10. Ekman P. *Emotions Revealed: Recognizing Faces and Feelings to Improve Communication and Emotional Life*. New York: Henry Holt and Company, 2007. 320 p

References:

1. Kokun, O. M. (2021). *Psykhofiziologhiia stresu ta adaptatsii osobystosti*. [Psychophysiology of stress and personality adaptation]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 2021, 246 p. [in Ukrainian].
2. Kokun, O. M., & Lozinska, N. S. (2020). *Psykhologhiia emotsiinykh staniv osobystosti: Teoriia i praktyka* [Psychology of emotional states of personality: Theory and practice]. Kyiv: Naukovyi svit, 2020, 312 p. [in Ukrainian].
3. Carlson, N. R., & Birkett, M. A. (2021). *Physiology of behavior* (13th ed.). Boston, MA: Pearson Education.
4. Vrij, A. (2018). *Detecting lies and deceit: Pitfalls and opportunities* (3rd ed.). Chichester, UK: Wiley.
5. Ben-Shakhar, G., & Elaad, E. (2003). The validity of psychophysiological detection of information with the polygraph: A meta-analytic review. *Journal of Applied Psychology*, 88(1), 131–151. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.88.1.131>
6. American Psychological Association. (2017). *Ethical principles of psychologists and code of conduct*. Washington, DC: Author.
7. Stern, R. M., Ray, W. J., & Quigley, K. S. (2001). *Psychophysiological recording* (2nd ed.). Oxford, UK: Oxford University Press.

8. Kleiner, M. (Ed.). (2002). *Handbook of polygraph testing*. London, UK: Academic Press.
9. Cacioppo, J. T., Tassinary, L. G., & Berntson, G. G. (2017). *Handbook of psychophysiology* (4th ed.). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
10. Ekman, P. (2007). *Emotions revealed: Recognizing faces and feelings to improve communication and emotional life*. New York, NY: Henry Holt and Company.